

Вокатив як виразник змін у сучасному українському просторі (на матеріалі прози Оксани Забужко)

С. І. Єрмоленко, Т. В. Сіроштан

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
Corresponding author. E-mail: cvitlana.lana@gmail.com

Paper received 05.09.19; Revised 12.09.19; Accepted for publication 16.09.19.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2019-204VII60-25>

Анотація. У статті авторами досліджується вокатив як виразник соціальних змін у сучасному українському просторі на матеріалі прози Оксани Забужко. Авторами описуються найчастіші форми вживання вокатива, аналізуються нелітературні звертання, причини виникнення таких форм, вплив російськомовного середовища, а також узагальнення ситуації, яка існує нині в Україні з точки зору вокативів. Окрім того, автори досліджують, якими вокативами найчастіше послуговується письменниця Оксана Забужко у своєму романі «Музей покинутих секретів» та в збірці «Тут могла б бути ваша реклама».

Ключові слова: вокатив, кличний відмінок, звертання, апелятив, персоніфікація.

Актуальність статті зумовлена тим, що вокатив як кличний відмінок, який в українській мові використовується у функції звертання, або апелятива, цікавить багатьох мовознавців як з формально-граматичного, функціонально-структурного, так і комунікативного й прагматичного аспектів вивчення. У зв'язку з тим, що вокативи вивчаються з різних боків, тому нині єдиної думки серед учених-мовознавців щодо них не існує.

Це питання у своїх працях розробляли такі мовознавці як, О. Безпояско, П. Дудик, О. Ветрова, І. Вихованець, К. Городенська, А. Загнітко, І. Кучеренко, І. Матвіяс, О. Єсперсена, О. Потебня, М. Скаб, Є. Тимченко, К. Шульжук, В. Явір та ін. (із формально-граматичного і семантико-синтаксичного боку); І. Бойко, Ю. Вольська, М. Гринишин, Н. Данилюк, О. Межова, А. Карагаєва та ін. (із функціонально-структурного боку), Ф. Бацевич, В. Парашук, О. Семенюк, С. Єрмоленко та ін. (із комунікативного й прагматичного боків).

На наш погляд, С. Єрмоленко має рацію стверджуючи, що «у сучасних прозових творах часто трапляються вокативи на позначення істот і майже не трапляються вокативи на позначення неістот» [6, с. 16]. Це, по-перше, пов'язано з тим, що «функцію звертання (апелятивну), яка співвідноситься зі слухачем» [9, с. 255] важко перекласти на неістоти, які тільки в метафоричному сенсі можуть ставати реципієнтами монологу. Нині сучасні українські прозові твори є дзеркальним відображенням навколишнього життя. «Когнітологічний підхід до вивчення мови є провідним у сучасному мовознавстві та лінгвофілософії» [2, с. 16]. Мова подається як простір думки й оселя людського духу. Апелятиви як виразники персоніфікації особистості, пов'язані з її мобільністю, культурою, почуттям власної гідності, її духовними та матеріальними потребами. Звертання відображає зміни настроїв комунікантів та їхніх соціальних ролей. Ф. Бацевич уважає, що «персоніфікація об'єктивно стала причиною ускладнення міжособистісного спілкування, збільшення комунікативних конфліктів та інших типів непорозуміння у спілкуванні людей» [1, с. 47]. На думку С. Єрмоленко, «основне смислове значення звертання в сучасних прозових творах – привернути увагу того, до кого звертаються, до висловленої думки» [4, с. 19]. У своїх попередніх дослідженнях С. Єрмоленко вказувала на те, «наше

дослідження вокативів підтвердило думку про те, що засоби звернення відображають соціальний і духовний стан суспільства, тому подальші наукові розвідки передбачають ґрунтовне вивчення актуального членування висловлювань із вокативами у сучасних прозових творах українських митців, що дасть змогу здійснити вичерпний функціональний аналіз синтаксичних одиниць» [3, с. 33].

Метою нашого дослідження є визначення специфіки вокатива (апелятива, звертання) у сучасному українському просторі на матеріалі прози Оксани Забужко.

Методи дослідження: описовий, статистичний аналіз вокатива (апелятива, звертання) сучасної української літературної мови.

Грамматична функція вокатива – це синтаксична роль звертання, або апелятива. Ми у нашому дослідженні “звертання” тлумачимо за визначенням П. Дудника: “Звертання – слово або словосполучення слів, яке називає особу чи предмет, до яких звертається мовець” [9, с. 63]. Звертання виражається іменником у кличному відмінку (в однині) або у формі називного відмінка (у множині).

В українській мові звертання функціонує у двох морфологічних різновидах: у номінативі (*Морозива, Машенька...* [7, с. 300]; *Дарина Гоциньська! – вона не питає, вона тріумфує* [7, с. 727]) і вокативі (кличний відмінок) (*Фантастичний ти чоловік, Вадиме...* [7, с. 597]; *Це мій перший серйозний виступ, пані Дарино, прийдіть, будь ласка, якщо можете, дуже вас прошу!* [7, с. 729]).

Природним для української мови є апелятив у кличному відмінку (сьомий відмінок іменника). На жаль, не всіх слов'янських мовах цей сьомий відмінок зберігся, так, наприклад, він зник в російській мові. Тільки деякі вигуки зберегли в російській мові форми кличного відмінка (російською буде «Господи!», «Отче наш!»). Тому наявність морфологічного показника кличного відмінка не є єдиним виразником синтаксичної функції звертання (апелятива) в українській мові. Часто у формі звертань трапляються вигуки, напр.: *Господи, за що?; ... або, крий Боже, зоставатися наодинці* [8, с. 248].

На вокатив (звертання, апелятив) великий вплив має позиція в реченні та його інтонаційне оформлення. Тому вокатив часто графічно виділяється комою,

знаком оклику, три крапками, поєднанням цих пунктуаційних знаків (знак оклику і три крапки). Пор.: ... *щоб показати – дивись, Андріяне, оце наш дім* [7, с. 431]; *Лайно ти, Вадиме!*... [7, с. 433]; *Антуане, ти не почув?* [7, с. 810]. Щодо позиції вокатива в реченні, то, коли апелятив стоїть в постпозиції, він акцентує увагу на дії або стані; коли апелятив стоїть у препозиції, то на реципієнті; коли в інтерпозиції – тоді адресат мовлення нібито відходить на другий план, увага концентрується на змісті повідомлення.

Вокативи в реченні з позиції граматичної та семантичної на позначення реципієнтів мають різні форми вияву в залежності від характеру висловлення-звертання. Власне звертання, що виступають як назви конкретних адресатів мовлення, як форми вольових виявлень мовця, набирають цих властивостей у зв'язку з тим, що є компонентами безпосереднього звернення однієї особи до іншої. Стаючи формами вольових виявлень мовців, такі звертання повинні викликати реакцію-відповідь, особливо при звертанні до живих істот (персоніфіковані предмети і явища як адресати мовлення є, як правило, тропеїчними поетичними або уснопоетичними засобами). Напр.: ... *і поїхали, полетіли, сестрички-голубочки*... [8, с. 91].

Звернення як активний процес комунікації має кілька форм вираження у мові, що зумовлює різні синтаксичні форми власне звертань у реченні. Найвиразнішими є власне звертання в імперативно-наказових реченнях, у яких присудки стоять у наказовій формі, напр.: ...*і тому, знову й знову, вийди з класу, Скальковська!* [8, с. 250]; *Адька, та давай уже швидше, я здохну з голоду!* [7, с. 234]; *Мамо, вибач, я тебе переп'явлю!* [7, с. 346]; *Дай спокій, Дарино!* [7, с. 609].

В імперативно-наказових реченнях при підметах – особливих займенниках звертання вживаються рідко і мають переважно оцінне значення (як прикладки). Напр.: *Глуна ти, глуна, встань!* [8, с. 27]; *Дарицю, Дарицю, ти чуєш мене?* [8, с. 91]. Для прози Оксани Забужко речення, в яких займенник входить до звертання, не є характерними, але іноді трапляються. Паузне виділення подібних звертань незначне, крім тих випадків, коли вони стоять на початку речення або вжиті як прикладка до особового займенника в ролі підмета. Але препозитивне звертання в імперативно-наказових реченнях не має, як правило, такої інтонаційної виділеності, яка зумовлювала б його відокремлення від речення, що властиво іншим формам власне звертань. Власне звертання функціонують також у питальних реченнях з модальним значенням прямої питальності. Напр.: *Тату, що ти таке дурне кажеш?!* [7, с. 668]; *Ну й не дурпа ви після цього, пані Дарино, Дарино Анатолійвно?* [7, с. 723].

Звертання в подібних конструкціях мають виразніше інтонаційне виділення. На них частіше припадає інтонаційна вершина речення, особливо помітна тоді, коли звертання стоїть у кінці, що деякою мірою порушує висхідно-спадний інтонаційний контур речень прямої питальності. Інтонаційне виділення звертань, вжитих у конструкціях прямого питання, зумовлює їх можливе відокремлення від речення. Напр.: *Хто він, у біса, такий, Вадиме?..* [7, с. 581]; *Вип'ємо за що, Вадиме?* [7, с. 612]; *Нащо ти мені все це розкажеш, Вадиме?..* [7, с. 604]. Власне звертання функціонують

як позначення конкретних адресатів мовлення і в ситуаціях розповідного діалогічного мовлення. Напр.: – *Привіт, дорогуша.* – *Привіт, Антосю. Рада тебе чути* [7, с. 802].

Звертання, вжиті в індикативі, частіше виступають як прикладки при особових займенниках, маючи яскраве емоційне забарвлення (як засіб кваліфікації об'єкта звернення). Пор.: *Так і знав, я ж тебе, гадюку, знаю... ах ти, відьма! Задушив би. В обіймах. Ніжно. Ні, скидаю капелюха. Цілую ручки ясній пані, респект, повний респект. Гоциньська, підла ти бабо, візьми мене до себе, га?* [7, с. 810].

К. Шульжук різновидом субстанціальних синтаксем вважає «вокативні синтаксеми, в яких морфологічна непохідність часто поєднується із семантико-синтаксичною ускладненістю. Ці синтаксеми є результатом об'єднання двох елементарних із семантико-синтаксичного погляду речень у просте ускладнене речення». Це передусім конструкції, в яких кличний відмінок поєднується з наказовим способом дієслова, напр.: *Дівчино, прощай; Дівчата, прощайте.* «Синтаксеми у формі кличного відмінка за семантико-синтаксичною природою є складними, оскільки, з одного боку, вказують на адресата вольової дії мовця, а з іншого – на суб'єкта потенційної дії співрозмовника» [10, с. 204].

Часто для підкреслення важливості сказаного Оксана Забужко у прозі послуговується однорідними членами речення або повторами, які ще часто виступають у позиції прикладки, напр.: Препозиція: 1) повтори, напр.: *Ах, Нусю, Нусічко* [7, с. 147]; *Боже мій, Боже* [7, с. 93]; *Миколо, Миколо* [8, с. 46]; *Дарицю, Дарицю* [8, с. 91]; *Сестро, сестро*... [8, с. 160]; 2) однорідні, напр.: *Господи, Влада!* *Владуська* [7, с. 123]; *Псих, еротоман* [7, с. 161]; *Мамо, мамочко, Адю, Адюсю* [7, с. 462]; *Гелюська! Лялюська* [7, с. 498]; *Лялечко, людинюнько* [8, с. 88]; 3) прикладки, напр.: *Дарусю, доцю* [7, с. 118]; *Владухо, Матусевичко* [7, с. 90]; *Адічка, рідний, чудо має* [7, с. 533]; *Брате мій, чорнокнижник* [8, с. 48]; *сестричко-голубочки* [8, с. 91]; *О сліпуче, прекрасне і дике!* [8, с. 123]; *Мілечко, доцю* [8, с. 203].

Інтерпозиція: 1) прикладки, напр.: *Вілсоне, друже* [8, с. 92]; *синочок, Данилко* [8, с. 40]; *молодичка-ченурушичка* [8, с. 176]; *пане-брате* [8, с. 177]; 2) однорідні, напр.: *Ленцю, Леник-Оленко* [8, с. 225];

3) повтори, напр.: *Ленцю, Ленцю* [8, с. 238].

Крім неускладнених вокативів у творчості Оксани Забужко, наявні також багатокомпонентні, ускладнені, вокативи 266 (26,4%), де опорні слова-вокативи найчастіше доповнюються різноманітними означеннями, вираженими прикметниками і присвійними займенниками, внаслідок чого набувають здебільшого оцінного характеру. Отже, подібні вокативи виконують не тільки номінативну функцію, а й передають емоційно-оцінне ставлення мовця до адресата, певною мірою, характеризують названого адресата. І чим більше компонентів містить такий ускладнений вокатив, тим більше він насичений інформативно.

У постпозиції переважно використані двокомпонентні такі вокативи 193 (вокативів – 74%):

1) словосполучення «іменник + прикметник», напр.: *ведмежа мале*... [7, с. 234]; *чоловіче добрий* [7,

с. 677]; *біденьке дитя* [8, с. 75]; 2) словосполучення «іменник + іменник»: *товариш капітан* [7, с. 519]; *отче капелане* [7, с. 184]; *друже командир* [7, с. 188]; 3) вокативи, ускладнені власною назвою, напр.: *Адріан Амброзьч* [7, с. 172]; *Адріане Амбросійовичу* [7, с. 251]; *Адріан Ортинський!* [7, с. 228]; *Мишко Грицюк* [7, с. 419]; *Микола Семеновичу* [7, с. 423]; *пані Гелю* [7, с. 555]; *Василію Мусійовичу* [7, с. 688]; *Дарино Гоцинська* [7, с. 721]; *Дарино Анатоліївно* [7, с. 727]; *Дарина Гоцинська!* [7, с. 727]; *пані Дарино* [7, с. 746]; 4) словосполучення «прикметник + іменник», напр.: *молоді люди!* [7, с. 750]; *моя пані* [8, с. 41]; *жінко вербова* [8, с. 57]; *Летючий Голландець* [8, с. 279];

5) словосполучення «займенник + іменник», напр.: *моя дівчинка!* [7, с. 161]; *твій тато* [8, с. 131]; 6) словосполучення «іменник + займенник»: *чудо моє* [7, с. 533]; *любов моя* [8, с. 46]; 7) словосполучення «прикметник + прикметник», напр.: *прекрасне і дике* [8, с. 123]. 8) словосполучення «прикметник + займенник», напр.: *солодке моє* [8, с. 221].

В інтерпозиції вживані двокомпонентні вокативи типу: 1) вокативи, ускладнені власною назвою, напр.: *пані Дарино* [7, с. 729]; *бабо Тетяно* [7, с. 801]; 2) словосполучення «іменник + прикметник», напр.: *Боже коханий* [7, с. 138]; *Лялюсю дороженька* [7, с. 169]; 3) словосполучення «прикметник + іменник», напр.: *бориспільський дядьку* [7, с. 178]; *старий дурню* [7, с. 193]; *пречудовий світе* [8, с. 140]; 4) словосполучення «займенник + іменник», напр.: *моя друженько* [7, с. 122]; *моя дівчинко* [7, с. 163]; *мій брате* [8, с. 49]; *моє золотко* [8, с. 167]; 5) словосполучення «займенник + прикметник», напр.: *мій любий, мій найдорожчий* [7, с. 225]; *моє маленьке* [8, с. 167]; 6) словосполучення «іменник + займенник», напр.: *серце моє* [8, с. 29]; *братіку мій* [8, с. 62]; *хлопчику мій* [8, с. 157]; *сестри мої* [8, с. 220]; 7) словосполучення «іменник + числівник», напр.: *дурню один* [7, с. 181]; 8) словосполучення «іменник + іменник», напр.: *пасторе Кольбе* [8, с. 119]; *пане офіцере* [7, с. 193]; *леді й джентльмени* [8, с. 120].

Використовувані в сучасній прозі Оксани Забужко препозиційні ускладнені вокативи виражені:

1) словосполучення «прикметник + іменник», напр.: *Мале дитя* [7, с. 330]; *Коханий Адріане* [7, с. 384]; 2) словосполучення «іменник + прикметник», напр.: *Синку мій* [7, с. 206]; *Боже коханий* [7, с. 513]; 3) словосполучення «займенник + іменник», напр.: *Мій Лялюсь* [7, с. 698]; *мій смутку, мій падку* [8, с. 57]; 4) словосполучення «іменник + займенник», напр.: *Боже мій* [7, с. 433]; *Дурнику мій* [7, с. 534]; *Біднятко моє* [7, с. 791]; 5) словосполучення «іменник + іменник», напр.: *Леді й джентльмени* [8, с. 118]; 6) словосполучення «прикметник + займенник», напр.: *Кохане моє* [7, с. 533]; *Глупа ти* [8, с. 18]; *Любий мій* [8, с. 199]; *Кохані мої* [8, с. 220]; 7) вокативи, ускладнені власною назвою, напр.: *Адріан Амброзьч* [7, с. 172]; *гаспадин Адріан* [7, с. 172]; *Адріане Ватаманюк* [7, с. 369]; *Господи Боже* [7, с. 410]; *пане професоре* [7, с. 526]; *Друже командир* [7, с. 564]; *капітан Бухалов* [7, с. 567]; *пані Оксано* [8, с. 14]; 8) словосполучення «займенник + прикметник», напр.: *моє маленьке* [8, с. 129].

3-поміж двокомпонентних вокативів у препозиції вживається також вокатив, ускладнений вигуком або часткою, напр.: *О боже коханий* [7, с. 663]; *Ех, Дарино Анатоліївно, Дарино Анатоліївно...* [7, с. 725]; *Боже же мій!* [8, с. 40]; *о Боже коханий* [8, с. 65].

Іноді двокомпонентні вокативи утворюють однорідні ряди або повтори, напр.: у інтерпозиції – *мій любий, мій найдорожчий, моє... моє...* [7, с. 225]; у препозиції – *пані Дарино, Дарино Анатоліївно...* [7, с. 727]; *Глупа ти, глупа* [8, с. 27]; у постпозиції – *пані Дарино, Дарино Анатоліївно* [7, с. 723].

Окрім того, Оксана Забужко у своїй прозі часто послуговується мовленнєвими формулами (переважно це звернення до Бога), які є вигуками (мовленнєвими формулами), які первинно були вокативами, напр.: в інтерпозиції – *прости Господи* [7, с. 235], *Боже борони* [7, с. 236]; *ради Бога* [7, с. 245]; *прошу пана* [7, с. 526]; *бігме-Боже* [7, с. 527]; *борони Боже* [7, с. 531]; *крий Боже* [7, с. 119]; *Боже збав* [7, с. 221]; *слава Богу* [8, с. 268]; у постпозиції – *крий Боже* [7, с. 527]; у препозиції – *Слава Богу* [7, с. 632].

3-поміж трикомпонентних вокативів виділяємо вокативи, виражені словосполученнями (70 вокативів – 25%) типу:

Препозиції: 1) словосполучення «прикметник + займенник + займенник», напр.: *Дорогий ви мій* [7, с. 423]; *Малятко ти має* [7, с. 462];

2) словосполучення «іменник + займенник + прикметник», напр.: *доцічок мій золотий* [8, с. 129];

3) словосполучення «займенник + займенник + прикметник», напр.: *Ой ти ж моє бідолашиньке* [7, с. 537].

Інтерпозиції: 1) словосполучення «займенник + іменник + іменник», напр.: *моя доцю чи синоцю* [8, с. 167];

2) словосполучення «іменник + займенник + іменник», напр.: *підла ти бабо* [7, с. 810];

3) словосполучення «іменник + займенник + прикметник», напр.: *Гелюню моя єдина* [7, с. 548];

4) словосполучення «займенник + прикметник + іменник», напр.: *моя люба сестра* [8, с. 220];

Постпозиції: 1) словосполучення «прикметник + займенник + займенник», напр.: *дорога ви моя* [7, с. 779];

2) словосполучення «іменник + займенник + прикметник», напр.: *Дівчатко моє яблунове* [7, с. 513];

3) словосполучення «іменник + іменник + іменник», напр.: *дочка отця владика* [8, с. 178].

Трикомпонентні структури у прозі Оксани Забужко також можуть вступати як поєднання вокатива і прикладки або повторення вокативів в одному реченні, напр.: інтерпозиція – *Гоцинська, підла ти бабо* [7, с. 810]; *Лялюська моя ти, Лялюська* [7, с. 513].

У кінці речення функціонують вокативи і складнішої конструкції (3 вокативів – 1%). Це такі вокативи, які виражені словосполученнями типу: Препозиції: 1) словосполучення «іменник + іменник + прикметник + іменник», напр.: *Панно з очима більшими за айстри* [8, с. 239];

2) словосполучення «прикметник + прикметник + займенник + іменник», напр.: *Найдорожчі, найсолодші мої глядачі* [8, с. 220];

Інтерпозиції: 2) словосполучення «іменник + іменник + займенник + іменник», напр.: *глядачки, браття мої й сестри* [8, с. 220].

Іноді неелементарні багатокомпонентні вигуки утворюють однорідний ряд у прозі Оксани Забужко, напр.: *Прости, моє маленьке, моє золотко, моя доцю чи синоцю* (ТМР: с. 167).

Висновок. Отже, у прозі Оксани Забужко найпоширенішими, після однокомпонентних – простих елементарних, є двокомпонентні у постпозиції речення, напр.: ... *і все, що я хотіла сказати, дякую за увагу, леді й джентльмени* [8, с. 136]; далі ідуть за частотністю двокомпонентні речення в інтерпозиції, напр.: ... *в цій країні, леді й джентльмени, з її дедалі рясніше множеннями по підпіллю сатаністичними сектами* [8, с. 12]; найменше трапляються речення в препозиції, напр.: *Леді й джентльмени, в цій країні, котра від початку була людським творінням ...* [8, с. 118]. Наведені приклади, взяті із збірки Оксани

Забужко “Тут могла бути ваша реклама”, чітко окреслюють специфіку вживання вокативів письменницею: вона одні й ті ж самі двокомпонентні вокативи використовує як у препозиції, так і постпозиції, а також і в інтерпозиції. Мовлення письменниці різнобарвне, двокомпонентні вокативи мають аж вісім видів поєднання: це іменника з прикметником і навпаки, іменника із займенником і навпаки – найпоширенішим є поєднання іменника з іменником як загальною назвою, так із власною; найменш поширеною є форма поєднання субстантивованого прикметника з займенником або числівником. Щодо трикомпонентних або багатокомпонентних вокативів, то у прозі Оксани Забужко вони трапляються нечасто.

Таким чином, апелятиви у прозі Оксани Забужко трапляються часто, переважно в кличному відмінку, іноді в називному через мовну інтерференцію – накладання російської мови на українську.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бачевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. Київ: Видавничий цент «Академія», 2004. 344 с.
2. Бачевич Ф. С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень: Підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2008. 240 с.
3. Дудик П.С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення: Просте речення, еквіваленти речення. Київ: Наук. думка, 1973. 288 с.
4. Єрмоленко С. І. Вокатив як виразник змін у мовленнєвій комунікації (на матеріалі сучасної української прози) / Закарпатські філологічні студії. Випуск 7. Том 1. Ужгород, 2019. С. 15–19.
5. Єрмоленко С. І. Вокатив у сучасній українській мові (на матеріалі прози Оксани Забужко) / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. Збірник наукових праць. Випуск 36. Том 1. Одеса, 2018. С. 30–33.
6. Єрмоленко С. І. Вплив персоніфікації на вокатив (на матеріалі сучасної української прози) / Південний архів. Збірник наукових праць. Філологічні науки. Випуск LXXVIII. Херсон. 2019. С. 14–18.
7. Забужко О. С. Музей покинутих секретів: Роман. Київ: Факт, 2010. 832 с.
8. Забужко О. С. Тут могла б бути ваша реклама: збірка. Харків: Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2014. 320 с.
9. Семенюк О. А., Парашук В. Ю. Основи теорії мовної комунікації. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 240 с.
10. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

REFERENCES

1. Batsevyich, F. S. Basics of communicative linguistics: Textbook. Kyiv: Publishing centre “Akademia”. 344 p.
2. Batsevyich, F. S. Philosophy of language: History of linguo-philosophical teachings: Textbook. Kyiv: Publishing centre “Akademia”. 240 p.
3. Dudyk, P.S. The syntax of modern Ukrainian conversational literary speech: a simple sentence, equivalents to sentence. Kyiv: Nauk. dumka, 1973. 288 p.
4. Yermolenko, S. I. Vocative as an expression of changes in speech communication (based on contemporary Ukrainian prose) / Transcarpathian philological studios. Is. 7. Vol. 1. Uzhgorod, 2019. P. 15–19.
5. Yermolenko, S. I. Vocative in modern Ukrainian (based on prose works by Oksana Zabuzhko) / Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology. Collection of scientific works. Is.36. Vol 1. Odesa, 2018. P. 30–33.
6. Yermolenko, S. I. The impact of personalization on the vocative (based on contemporary Ukrainian prose) / Southern Archives. Collection of scientific works. Philological Sciences. Is. LXXVIII. Kherson. 2019. P. 14–18.
7. Zabuzhko, O. S. Museum of Abandoned Secrets: Novel. Kyiv: Fakt, 2010. 832 p.
8. Zabuzhko, O. S. Your advertising could be here: collection. Kharkiv: Book Club “Family Leisure Club”, 2014. 320 p.
9. Semeniuk, O. A., Parashchuk, V. Yu. Fundamentals of the theory of language communication. Kyiv: VTs “Akademia”, 2010. 240 p.
10. Shulzhuk, K. F. Syntax of the Ukrainian language: textbook. Kyiv: Publishing centre “Akademia”, 2004. 408 p.

Vocative as an expression of changes in modern Ukrainian space (based on prose works by Oksana Zabuzhko)

S. I. Yermolenko, T. V. Siroshstan

Abstract. In the article the authors study vocative as an expression of social changes in contemporary Ukrainian space on the material of Oksana Zabuzhko’s prose works. The authors describe the most common forms of vocative use, analyze non-literary kinds of address, the causes leading to such forms, the impact of the Russian-speaking environment, as well as a generalization of the current situation in Ukraine in terms of vocatives. In addition, the authors investigate what kind of vocative the writer Oksana Zabuzhko most often uses in her novel *The Museum of Abandoned Secrets* and in the collection *Your Advertising Could Be Here*.

Keywords: vocative, Vocative case, address, appellative, personification.